

**The Concept of Sadness and distress in the poetry of Ahmet
Hamdi Tanpınar**

Instructor Hazim Mohammed Hussein, Ph. D.
University of Baghdad / College of Languages /
Department of Turkish Language
hazim_m2001@yahoo.com

DOI: [10.31973/aj.v2i138.1374](https://doi.org/10.31973/aj.v2i138.1374)

Abstract

Ahmet Hamdi Tanpınar is considered one of the successful Turkish authors in the twentieth century. Undoubtedly, he left his own print during the age he lived in. He wrote several books in several literary fields like poetry, novel, short story, essay writing and analysis. Although he wrote so many literary works in several fields, we often know him as a poet. I decide to make my research paper deal with the concept of sadness and distress which is the main subject for our paper. It reflects the nature of Turkish society. The reason behind that is the condition of sadness and pains in the Turkish history. Turkish people suffered from persecution and pain from the beginning of their settlement in central Asia. This resulted in deep wounds. Accordingly, the poet made use of sadness and agonies in his literary texts. We can also notice that Ahmet Hamdi Tanpınar is a poet and scholar in the history of literature. Hence, the poet who knows his history well, he will witness more sadness and distress. This will include, without any doubts, those two concepts intensively in his works. It is noteworthy that the poet introduced a few works in this field because of his accuracy in poetry. Ahmet Hamdi Tanpınar is considered one of the pioneer figures in psychology. This is why we see that the poet deals with the concept of sadness and distress in a very wonderful way in his poems. This is clear in his writings about human psychology.

Keywords: sadness, fate, depression, mourning, Ahmet Hamdi Tanpınar, passion, psychology, sadness psychology, poetry, poet, sadness recognition.

**AHMET HAMDİ TANPINAR'IN ŞİİRLERİNDE ÜZÜNTÜ VE
KEDER ANLAYIŞI**

Yard. Dr. Hazim Mohammed Husseyin
BAĞDAT ÜNİVERSİTESİ
DİLLER FAKÜLTESİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ

ÖZET

yüzyılın en başarılı Türk edebiyatçılarından olan Ahmet Hamdi Tanpınar, şüphesiz yaşadığı yüzyıla damga vurmuştur. Şiir, roman, öykü, deneme ve inceleme gibi birçok edebiyat sahasında eserler yer almıştır. Birçok alanda eserler verse de biz onu daha çok şair kimliğiyle tanıyoruz. Çalışmamızın ana teması olan üzüntü ve keder anlayışı, Türk toplumunun bizzat kendisidir. Bunun sebebi şüphesiz tarihte acı ve kederli vakaların çok olmasıdır. Ayrıca Türkler, ana yurtları Orta Asya'dan beri zulmü ve acıyı tatmıştır. Bu birikim, fitratlarında derin yaralar açmış ve bunun neticesinde üzüntü ve kederi, edebi metinlerinde sıkça kullanmışlardır. Ahmet Hamdi TANPINAR ise, hem bir şair ve hem de edebiyat tarihi araştırmacısıdır. Tarihini iyi bilen bir şair, oralarda üzüntü ve kederi çokça görecektir ve şüphesiz eserlerinde bu iki kavrama oldukça yoğun bir şekilde yer verecektir. Şiide titiz davranmasından dolayı bu alanda az eser verdiğini dile getirmiştir. Şiirde psikolojinin önde gelen isimlerinden Ahmet Hamdi TANPINAR'ın şiirlerinde, insan psikolojisinin bir ürünü olan *üzüntü* ve *keder* anlayışını işleyeceğiz.

Anahtar Kelimeler: Üzüntü, Keder, Yas, Buhran, Ahmet Hamdi TANPINAR, Duygu, Psikoloji, Üzüntü Psikolojisi, Şiir, Şair, Keder Algısı

Kısaca hayatı, edebi kişiliği ve eserleri:

Ahmet Hamdi TANPINAR, 23 Haziran 1901 tarihinde İstanbul'un Şehzadebaşı semtinde dünyaya geldi. Babası kadı idi. Yurdun birçok ilinde görev yaptı. Bu sayede Ahmet Hamdi TANPINAR, birçok ili görme ve inceleme fırsatı buldu. Yüksek öğrenimi Baytar (veterinerlik) mektebi ile başladı. 1918 yılında girdiği Baytar Mektebi'nden bir yıl sonra ayrıldı. Ardından İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne kaydını yaptırdı. Bu fakültede ilgi ile takip ettiği Yahya Kemal BEYATLI'nın hocalık yapıyor olması, Edebiyat Fakültesi'ne karar vermiş olmasının en büyük nedenidir. (Kaplan, 1963: 58) Büyük divan şairi Şeyhi'nin *Hüsrev ü Şirin* eseri üzerine yazdığı tezle, 1923 yılında bu fakülteden mezun oldu. (Emil, 1962: 49) 1930 yılına kadar Erzurum, Konya, Ankara ve İstanbul şehirlerinde öğretmenlik yaptı. 1939'da İstanbul Üniversitesi'nde yeni kurulmuş olan *19. Asır Türk Edebiyatı* kürsüsünde profesör ünvanı ile dersler vermeye başladı. Ardından 1943-1946 yılları arasında,

Kahramanmaraş'tan milletvekili seçildi. Bununla beraber, siyasette aktif bir rol oynamadı. 1949 yılında bıraktığı kürsüsüne geri döndü. 23 Ocak 1962 yılında, kalp krizi nedeniyle vefat etti. Naaşı, memleketi İstanbul'da Rumelihisarı'ndadır. Tanpınar'a edebiyatı sevdiren, Yahya Kemal BEYATLI'nın Yanıbaşında medfundur.

Şiirlerinde daha çok hece ölçüsünü tercih etmiştir. Şiirlerin ana konuları zaman, metafizik konular ve psikolojik konulardır. (*Cumalı, 1961: 17*) Roman, hikaye, deneme, şiir, eleştiri, edebiyat tarihi araştırmacılığı, inceleme ve araştırma gibi, edebiyatın tüm dallarında hatırı sayılır eserler vermiştir. Yayınlanmış ilk şiiri, Temmuz 1920'de yerel bir dizide *Musul Akşamları* adıyla karşımıza çıkmaktadır. (*Alptekin, 2001: 43*) ardından Dergâh, Millî Mecmua, Anadolu Mecmuası, Hayat, Görüş, Yeni Türk Mecmuası, Varlık, Kültür Haftası, Ağaç, Oluş, Ülkü, İstanbul, Aile, Yeditepe gibi Türkiye'nin en önemli dergilerinde şiirleri yayınlanmıştır. Çok önemli bir şair olmasına karşın, çok şiir neşretmemiştir. Hayatı boyunca yazdığı şiirlerin toplamı 100'ü geçmez. (*Akün, 1963: 11*)

Eserlerini, ilk basım yerleri ve yıllarıyla birlikte şu şekilde sıralamak mümkündür:

Şiir: *Şiirler* (İstanbul 1961); *Bütün Şiirleri* (İstanbul 1976).

Hikâye: *Abdullah Efendi'nin Rüyalari* (İstanbul 1943); *Yaz Yağmuru* (İstanbul 1955); *Hikâyeler* (İstanbul 1983)

Roman: *Huzur* (İstanbul 1949); *Saatleri Ayarlama Enstitüsü* (İstanbul 1961); *Sahnenin Dışındakiler* (İstanbul 1973; 1950); *Mahur Beste* (İstanbul 1975); *Aydaki Kadın* (İstanbul 1987).

Deneme: *Beş Şehir* (Ankara 1946); *Yaşadığım Gibi* (İstanbul 1970); *Mücevherlerin Sırrı* (İstanbul 2002).

İnceleme/Araştırma: *Tevfik Fikret: Hayatı, Şahsiyeti, Şiir ve Eserlerinden Parçalar* (İstanbul 1937); *Namık Kemal Antolojisi* (İstanbul 1942); *Ondokuzuncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi* (İstanbul 1949); *Yahya Kemal* (İstanbul 1962); *Edebiyat Üzerine Makaleler* (İstanbul 1969).

Tercümeleler: *Euripides'ten Alkestis* (Ankara 1943); *Elektra* (Ankara 1943); *Medeia* (Ankara 1943); *Henry Lechat'dan Yunan Heykeli* (İstanbul 1945). (*Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 2016: 229*)

Üzüntü Anlayışı:

"İsim: Olması istenilmeyen olaylardan doğan ruh tedirginliği, teessür: "Sesinde bir üzüntü hatta bir sitem sezdim." -A. Gündüz." (Güncel Türkçe Sözlük - *üzüntü* maddesi)

Keder Anlayışı:

"İsim: Acı, üzüntü, dert, sıkıntı, ızdırıp, tasa: "Ya hasta yahut bir kederi var." -Halide Edip Adıvar." (Güncel Türkçe Sözlük - *keder* maddesi)

Güncel Türkçe Sözlük, üzüntü ve keder kavramlarını bu şekilde izah etmiştir. Bununla beraber, bu kavramlarla aynı manaya gelen, üzüntü ve keder kavramlarını karşılayan anlamdaş sözcükler de mevcuttur. Acı, hicran, ıstırap, dert, elem ve hüzün gibi. Köken itibariyle üzüntü, Türkçe; keder ise Arapça'dır. Esasında, her iki sözcük de aynı manayı ifade etmektedir. Bununla beraber, kullanım alanları, toplum hafızasında değişiklik arz etmektedir. Her iki kavram, birbiriyle kıyaslandığında acı eşiği daha çok olan, *keder*dir. Buna bağlı olarak *üzüntü*, kederden daha az acı veren duyguyu ifade etmektedir. Hemen hemen her dilde sözcükler, karşıladıkları mana itibariyle kullanılırlar. Toplum hafızası bunu desteklemektedir. Buna bağlı olarak, aynı manayı ifade eden bu iki kavramın, kullanım alanları farklıdır.

Çalışmamızın ana teması olan üzüntü ve kederi kısaca açıkladıktan sonra, Ahmet Hamdi TANPINAR'ın şiirlerinde, bu iki kavramın yansımalarını incelemeye gayret edeceğiz. Bunu yaparken, içeriğinde yalnızca üzüntü ve keder sözcüklerinin geçtiği şiirleri değil, üzüntü ve kederin konu bağlamında kullanıldığı, yani bu iki kavram, şiirin içinde geçmese de hissedildiği şiirleri de konu edineceğiz.

Ahmet Hamdi TANPINAR, şiirlerinde kelimelerden çok, duygu ve manaya önem vermiştir. (*Okay, 2010: 44*) Kendi mamülü olan şiir dünyasında, bu iki kavramın karşılığı, yer yer farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Aynı zamanda, üzülecek ya da kederlenecek bir durum olmasa dahi, kendi dünyasının farklılıklarından ve şairliğinden kaynaklı, olağanüstü üzüntü ve keder yansımalarını göreceğiz. Ahmet Hamdi TANPINAR'ın, *ŞİİR* isimli şiirinin ilk kıtasına, konu bağlamında bakalım:

Sarışın buğdayı, rüyalarımızın

Seni bağrımızda, eker biçeriz

Acılar kardeşin, teselli kızın

Zengin parıltınla dolar gecemiz

(TANPINAR, 2020: 28)

Burada, üzüntü ve keder sözcükleri yoktur. Bununla beraber, bu iki kavramın türevlerinden biri olan *acı* kelimesini görmekteyiz. Ahmet Hamdi TANPINAR, bu şiirinde *şiir* kavramını konu edinmiştir. Ona göre şiir, rüyaların sarı buğdayıdır. Rüyadan kasıt, mana aleminde oluşmasından kaynaklıdır. Şiir, dil ötesi bir edebiyat türüdür. Günlük hayatta kullandığımız kelimelerin aynılarını, şiirde de kullanırız fakat oluşan bu yapıya, *düz yazı* değil; *şiir* deriz. İşte aradaki bu fark, şiirin dil ötesi bir üslupla yazılıyor olmasından kaynaklıdır. Dil ötesi bir kullanım ise, bizlere mana aleminin kapılarını aralamaktadır. *Sarı Buğdaylar* kavramı ise, şiirin bereketli olduğunu vurgulamaktadır fakat bu buğdaylar toprakta değil; şairin bağrında yani gönlünde filizlenip hasat edilmektedir. Ahmet Hamdi

TANPINAR, şiirin tanımını öylesine müstesna bir anlatı ile öne sürdükten sonra, şiirin akrabalarından bahsetmektedir. Bu bağlamda, şiirin kardeşi *acı*; kızı ise *tesellidir*. Dolayısıyla şiir, kendi içerisinde acı ve teselliği yoğurmaktadır. Bu muhteşem renk ve dil cümbüşü kavram, geceleri dahi aydınlatmaktadır.

Hiçbir zaman bir şiirin tam karşılığı açıklanamaz. Yorumcunun yorum kabiliyetine ve ilmi düzeyine göre farklılık gösterebilir ve hep yarım kalır. Biz burada, şiirleri kısaca yorumladıktan sonra, asıl konumuza değinelim. İlgili şiirin bu pasajında, konumuzla ilişkilendirilebilecek sözcük, *acıdır*. Üzüntü ve kederle eş anlamlı olan *acı*, şiirde bir defa geçmektedir. Konu ile ilişkilendirilecek başka bir kavram yoktur. Burada *acı*, şiirin kardeşidir. Şiir *acıdan*, kederden ve üzüntüden ayrılamaz.

Mutluluk ve kahramanlık gibi birçok şiir teması vardır. Genel olarak bakıldığında, üzüntü ve keder, şiirlerde oldukça büyük bir yer işgal eder. Kısaca burada *acı* ve *teselli*, şiirle bağlantı halindedir ve konusu her ne olursa olsun, şiir bereketlidir. Geceleri aydınlatan bir pırıltıdır. Nitekim Ahmet Hamdi TANPINAR'ın *SELAM OLSUN* şiirinde, her duygunun ayrı birer güzelliği ve ehemmiyetinin olduğunu, özellikle ikinci kıtada görmekteyiz:

Hepsi güzeldi kar, tipi, fırtına

Günlerin geçişi, ardı ardına

Hasretiz bir kanat şakırtısına

Mavi gökte kuşlar yine uçar mi?

(TANPINAR, 2020: 32)

Geçmişe dair bir özlem kokusu almaktayız. Bununla beraber, normal şartlarda insanı zora sokan kar, tipi ve fırtına; ayrıca insanı yaşlandıran ve çoğu zaman haz edilmeyen günlerin ardı ardına geçmesi, hasret duyulan, özlemi çekilen şeyler olduğunu görmekteyiz. Acının, üzüntünün ve kederin dahi tatlı birer anıya dönüşebildiğini söyleyebiliriz. Üzüntü ve kedere, Ahmet Hamdi TANPINAR'ın gözünden bakmak gerekirse, bu iki kavram o kadar da kötü değildir.

Ahmet Hamdi TANPINAR, üzüntü ve kederin vazgeçilmez olduğunu söylemektedir. Bu, onun bu iki kavrama dair bir diğer bakış açısidir. *BİR GÜL TAZELİĞİ* şiirinin son iki dizesiyle, konuya açıklık getirelim:

Uçan güvercinler, avucumuzdan

Ayrılmayan kader, baş ucumuzdan (TANPINAR, 2020: 36)

Kaybedilen ve konup göçen şeyler, insana üzüntü ve keder verir. Bununla beraber, bu durumlar bir kaderin tecellisidir. Kaçınmak imkânsızdır. Her duygu gibi, üzüntü ve keder de insan ruh yapısının bir parçasıdır ve kişinin başına isabet etmesi olağandır. Ahmet Hamdi

TANPINAR, bu hususta *ZAMAN KIRINTILARI* şiirinin şu dizesiyle, bizlere açıklık getirmektedir:

Keder durmadan çiçek açar içimizde (TANPINAR, 2020: 73)

Ayrıca, *RIHTIMDA UYUYAN GEMİ* isimli meşhur şiirinin son kıtasında, şair şunları dile getirmektedir:

Rıhtımda uyuyan gemi

Hatırladın mı engini?

Gidip de gelmeyenleri

Beyhude bekleyenleri. (TANPINAR, 2020: 42)

Ölüm, yaşamın bir parçasıdır. Geride kalanlar üzülür, kederlenir ve yas tutar. Ölenin ardından kederlenmek doğal; onun geri dönüşünü beklemek ise beyhudedir. Kısaca üzölmek ve kederlenmek, insanın fitratında vardır ve tabiidir.

Akşam, başlı başına hüznü beraberinde getirir. Kişinin sevdiklerini toprağa gömdükten sonra, havanın kararması ise hüznün ve kederin şiddetini artırmaktadır. Burada ölüm hususuna bir parantez açmak istiyoruz. Ahmet Hamdi TANPINAR'ın, annesinin vefatının ardından yazdığı *ANNEM İÇİN* şiiri, başlı başına bir mersiye'dir. Ölüm ve karanlıktan kaynaklı, her iki keder türünün ortaklığını, bu şiirin 3. kıtasında görmekteyiz:

Seni gömdük anne, yıllarca evvel

Gözyaşlarımızla bu ıssız yere

Kimsesiz bir akşam, ziyaya bedel

Matem dağıtırken hasta kalplere

(TANPINAR, 2020: 108)

Ölünün ardından dökölen gözyaşı, üzüntü ve kederin tezahürüdür. Bununla beraber, kalp yorulur, hastalanır. Bu hasta kalplere bir de akşam, matem dağıtır. Bu da, kederin şiddetini dayanılmaz bir seviyeye çıkarır. Bu çifte kederli istisnai durumu bir kenara bırakacak olursak, ölüm aslında ardından üzülecek bir durum değil; aksine, tüm üzüntüleri bitirecek bir kurtuluş kapısıdır. Şaire göre bu durumun izahatını, *DEFNE DALI* şiirinin son kıtasında görmekteyiz:

Ne çıkar sonu bir, neşe ve hüznün

Açılmış bir kapı, ümit boşluğa

Ölüm şifasıdır her üzüntünün

Sükut defne dalı, her yorgunluğa.

(TANPINAR, 2020: 45)

Şimdiye kadar anlattıklarımızı özetleyen bir tablo ile karşı karşıyayız. Neşenin ve hüznün, iki zıt duygu olduğunu biliyoruz. Her iki duygunun da sonu vardır. Ne üzüntü, ne de keder bakidir. Her an ümitvar olmak gerekir çünkü ümit kapısı, boşluğa açılmış bir kapı olarak karşımızda durmaktadır. Bununla beraber, çareler tükenmiş,

ümitler yok olmuş ise, bu üzüntünün şifası, ölümdür. Ölümle beraber ne üzüntü kalır, ne keder.

Üzüntünün ölümle yok olacağını dile getiren şair, ölüme karşı bu kadar soğukkanlı iken, sevdiğine karşı duyduğu özlem neticesinde ortaya çıkan hüznü tadınca çıldırmaktadır. Şairin *MAVİ MAVİYDİ GÖKYÜZÜ* şiirinin 5. ve 6. kıtalarında, konuya dair şunları görmekteyiz:

Birden gülümseyen yüzün

*Sabahların aynasında
Ve beni çıldırtan hüznün
İki bakış arasında*

*Kim bilir, şimdi nerdesin?
Senindir yine akşamlar
Merdivende ayak sesin*

Rihtim taşında gölgen var. (TANPINAR, 2020: 49)

Ahmet Hamdi TANPINAR, *iki bakış arası* olarak tarif ettiği, sevdiği ile ayrı kaldığı zamanlarda çıldırmaktadır. Her yanını hüznün kaplamaktadır. Duyduğu özlem, üzüntüye dönüşmektedir. Aşğın mâşukundan yani sevdiğinden ayrı kalması, özleme, üzüntü ve kedere davetiye çıkarmaktadır. Nitekim gönül bağı kurulan yarın varlığı, beraberinde hüznün getirirse dahi, şaire gül bahçesidir. *EŞİK* şiirinin şu iki dizesi, konunun kavranması açısından oldukça önemlidir:

Bakışın, gülüşün, neşen ve hüznü

Ay altında bir gül nağmesi yüzün (TANPINAR, 2020: 65)

Görüldüğü üzere Ahmet Hamdi TANPINAR'ın sevdiği, değer verdiği bir kişiyle aynı ortamı paylaşıyor olması, onun için yeterlidir. Belki de bu birliktelikten bir keder peyda olur fakat kişi, sevdiğini neşesiyle/hüznüyle, kısacası her haliyle sevmelidir. Yar hasreti, hüznüdür, kederdir, üzüntüdür. Fakat yar yanında olunca, bu üzüntünün tesellisi, o yarın *gül nağmesi* olarak addettiği yüzü olacaktır. Bu noktayı tamamladığımızı göre, üzüntü ve kedere, şair tarafından bir başka açıdan bakıldığına şahit olacağız.

Ahmet Hamdi TANPINAR'ın, arkadaşı Ahmet Kutsi TECER'e İthafen yazdığı *GÜL* şiirinde, üzüntü ve kedere dair şiirlerin en güzel örneğini görmekteyiz:

Ardından ağlanacak ne varsa ömrümüzde

Tekrar doğuşun sırrı, gülümseyen bir yüzde

*Uykusuz geceleri içten kemiren hüznün
Bin azabın çarkında gerilmiş ağaran gün*

(TANPINAR, 2020: 57)

Baştan sona bir hüznün tesellisi olan bu şiir, ömürde ağlanacak ve kederlenecek her ne varsa, ölümden sonra dirilme vakası neticesinde, tüm o problemlerin karşılığı olarak, gülümseyen bir yüz

elde edileceğine dair inancı barındırmaktadır. Kısaca, kederi def etmek, inancın tesellisi ile mümkündür. Devam eden dizelerde göze çarpan bir başka husus vardır. Üzüntü ve keder, geceleri uykusuz kılmaktadır. Hüzün, geceyi kemirmektedir. Binlerce azap dahi olsa, gecenin sonu aydınlıktır. Özetle, her gecenin bir gündüğü vardır. Yani her hüznün bir sevinci muhakkak olacaktır. Hayatta hiçbir şey ebedi olmadığı gibi, keder ve üzüntü de ebedi değildir.

Kişi kederin arkasından yas tutar. Bu onun üzüntüsünün doğal bir tezahürüdür. Her yasin ardında, derin bir keder saklıdır. Kişinin gurbette oluşu ya da sevdiklerinin gurbete gidişi, özlemi ve hasreti; dolayısıyla hüznü ve kederi ortaya çıkarır. Bunun neticesinde kişi, yasa boğulur. Vuslat bunun tesellisi ve ilacıdır. Bu noktada mendiller, gurbet yaşlarını silmeye çalışır. *EŞİK* şiirinin şu kısmına bakalım:

Bu ağır sallanan hazan meyvası

Gurbet, mendillerin çirpınan yası (TANPINAR, 2020: 68)

Gidenin ardından mendiller sallanır. Sonra kişi, kendini tutamaz ve gözyaşlarına boğulur. Derin bir yas tutmaya başlar. Salladığı mendili ile gözyaşlarını silmeye çalışır. Şair burada *gurbeti, mendillerin çirpınan yasına* benzetmiştir. Aynı şiirin devam eden dizelerinde:

Boş ve ümitsizdir, akşamın hüznü (TANPINAR, 2020: 68)

Demek suretiyle, daha önce belirtmiş olduğumuz üzere, akşam hüznünün gün ağarması ile ortadan kalkacağına dair inancı, söz konusu *gurbet* olduğu zaman, dönememe ihtimalini göz önünde bulundurarak, artık akşam hüznünün bitmeyeceğini; kavuşma gününe kadar -her ne kadar gün ağarsa bile- hüznün devam edeceğini vurgulamaktadır. Kısaca, akşam hüznünün tesellisi vardır. O da yeni günün başlayıp, neşeyi beraberinde getirmesidir. Fakat söz konusu *gurbet hüznü* olunca, teselli ortadan kalkar. Neşe, bekleyene haram olur. Ta ki kavuşma gününe kadar. *KEREM'E* şiirinin son KITASINDA, konuya dair izahatı görebiliriz:

O zaman birleşip dertli sazında

İnilder, teselli bulmaz kederin

Ebedi hüznü ile mesafelerin (TANPINAR, 2020: 110)

Şairin, Mustafa Nihat'a ithafen yazdığı *HİCRET* şiirinin 3. kıtası ile bu bahsi bitiriyoruz:

Boşluğa kayarak meşum gölgesi

Matem ile çökerken gurbet gecesi

Bir canlı ıstırap soğuk, demirden (TANPINAR, 2020: 107)

Ahmet Hamdi TANPINAR, geçmişe dair derin bir özlem duymaktadır. Bu özlemi iliklerine kadar hissedene kadar, artık geri dönüşün imkansız olduğunu dile getirmektedir. Bu ise üzüntünün

şiddetini bir kat daha artırmaktadır. Ahmet Hamdi TANPINAR'ın *KIŞ BAHÇESİ* şiirinden yapacağımız alıntı ile, konuya açıklık getirelim:

Dallar, filizler, eski masal dilberleri gibi

Hüzne ve hülyaya gömülmüş

Doğmamış çocuklara

Ninni söylüyorlardı sanki (TANPINAR, 2020: 85)

Geçmiş, öyle bir özlemdir ki tesellisi mümkün değildir. Kişi onu ancak içinde var eder. Tıpkı doğmamış çocuğa ninni söylemek gibidir. Esasında bir eylem söz konusudur fakat eylemin öznesi ortada yoktur. Geçmişin özlemini dindirmek, onun bir tesellisini bulmak, tam manasıyla mümkün değildir. Bu yüzden geçmişin tüm özneleri, hüzne ve hülyaya gömülmeye mahkumdur. Hatırlamak teselli olmaz. Bu metotla teselli arayan, hüznün deryasında boğulmaya, daha derinlere gömülmeye mahkum olur. Zannediyoruz ki neredeyse tüm kederlerin tesellisi vardır fakat geçmişe dair özlemden kaynaklı hüznün ve kederin tesellisi pek mümkün gözükmemektedir. Sonuç olarak, bu hususta teselli aramak, doğmamış çocuğa ninni söylemektir.

Ahmet Hamdi TANPINAR'ın, tüm şiirleri arasında belki de en dikkat çekici ve hayret edilesi olanı -şüphesiz- *İNSANLAR ARASINDA* şiiridir. Bu şiirde şair, kendini Yunan Tanrısı Zeus'un yerine koyar ve bir anlığına insan olma düşüncesine kapılır:

Ayrılık, gözyaşı, hatta biraz açlık

Ve hepsinden büyüğü, bizim hiç bilmediğimiz şey

Ümitsiz isyanı tadacağım onların

arasında (TANPINAR, 2020: 89)

Ayrılık, gözyaşı ve açlık kavramları, insanlara mahsustur. Bu özellikler, bir tanrıda bulunamaz. Söz konusu şair, Tanrı Zeus'a dönüştüğü zaman, insan olma fikrine kapılır ve bunun neticesinde hüznü tadacağını bilir. Konumuza dönecek olursak, Ahmet Hamdi TANPINAR şunları söylemektedir: İnsan, yaratılış gereği üzüntüye ve kedere uyumludur. Yani üzüntü ve keder, insanın fitratında vardır ve kaçınılmazdır. En önemlisi, insanı yaratan Tanrı, onun bu özelliklere sahip olduğunu bilir. Derdi veren, tesellisini de verecektir. Bahsi geçen birçok yerde, teselli kapılarını görebiliriz.

Ahmet Hamdi TANPINAR, *SENENİN SON GECESİ* şiirinde, üzüntü ve kedere dair oldukça yoğun duygular barındıran pasajlar sunmaktadır bizlere. Şiirin 3. kıtası na bakalım:

Yad ile ağlanan bir ölü gibi

Önümde canlandı bütün bir senem

Sonsuz bir hicrandı bütün nasibi

Sonsuz bir hicranla ıstırap, elem (TANPINAR, 2020: 115)

Ahmet Hamdi TANPINAR'ın bu şiiri, hangi senesine atfen kaleme aldığını kesin olarak bilemiyoruz fakat şiirden anladığımız

kadarıyla, konu edindiği senenin oldukça yoğun üzüntü barındırdığını -hiç şüphesiz- söyleyebiliriz. Burada bu şiiri konu edinmemizin temel sebebi, bütün bir seneyi kapsayacak şekilde kedere gark olduğunu dile getirmesidir. Herhangi bir olay ya da durum karşısında üzüntüye düştüğünü, kederle sarsıldığını ve zaman zaman yas tuttuğunu ifade etmiştik. Lakin bu durumun, bütün bir seneyi kapsayacak şekilde karşımıza çıkıyor olması, bu şiiri konu edinmemize sebep olmuştur. O senede neler yaşandı, bilemiyoruz. Zaten Ahmet Hamdi TANPINAR'ın, bu şiirin hangi sene için ya da hangi olaylar için yazıldığına dair bir açıklamasına rastlayamadık. Orası gayet tabii muamma. Lakin o senenin bir *ölüye* benzetilerek, nasibinin ise *hicrandan* ibaret olduğunu, ıstırap ve eylemlerle geçtiğini görmekteyiz.

Ahmet Hamdi TANPINAR'ın şiirlerinde, *yar hasretinin* üzüntüye davetiye çıkardığından bahsetmiştik. Lakin bu noktada, *aşka* ayrıca değinmek gerektiği kanaatindeyiz. Bunun temel sebebi, şairin *LEYLA* şiiridir. Bu şiirin 2. ve 3. kıtasına birlikte bakalım:

Leyla, ela gözlü bir çöl ahusu

Saçları bahtından daha siyahtır

Kurmuş diye sevda yolunda pusu

Döktüğü gözyaşı, çektiği ahtır

Leyla, ela gözlü bir çöl ahusu

Bir damla inciye kirpiklerinde

Aşkın ıstırapla dolu rüyası

Bir başka güzellik var kederinde

Bir başka alem ki ruhunun yası

Sessiz incileşir kirpiklerinde (TANPINAR, 2020: 118)

Burada Leyla, şairin sevdiği kişidir. Bahtı karadır fakat şair, saçlarının siyah olmasıyla bu bahtı karalığı özdeşleştirir. Kötüde iyiyi görme ya da dikende gülü görme gibi, yarin hasreti de üzüntüsü de güzeldir. Çünkü yar güzeldir. Sevda yoluna girmek gözyaşı, acı ve eleme gark olmaktır. Fakat aşk, sadece mutluluk değil; hasrettir, üzüntüdür. Aynı zamanda aşk, iyisiyle/kötüsüyle güzel bir olgudur. Dolayısıyla biz burada aşk söz konusu olunca kederin dahi güzel bir yanının olduğunu görmekteyiz. Gözyaşları, artık bir hicranın habercisi değil, yarin kirpiklerinde bir damla inci olmuştur. Devam eden kısımda açıkça görüleceği üzere, kederinde dahi bir parça güzellik saklıdır çünkü daha önce de belirttiğimiz üzere aşk, her şeyiyle güzeldir. (*Ülken*, 1968: 6) Aşk, Ahmet Hamdi TANPINAR'a göre başka bir âlemdir ve zaman zaman ruha yas tutturur. bu yastan arta kalan gözyaşları ise yarin kirpiklerinde inciye dönüşmektedir. Kısaca, *aşk* söz konusu olduğu zaman, sevinebilir bir üzüntü, katlanılabilir bir

keder oluşabilir. Bu üzüntü ve keder kötü değil; aksine, oldukça tabii bir güzelliştir. Çünkü aşk, her şeyi ile güzeldir.

Son olarak konu bağlamında Ahmet Hamdi TANPINAR'ın *ÖLÜLER* isimli uzun şiirinin 10. kısmına bakalım:

Bir türkü dinledim Eğin ağzından

Haykırıyordu "oğul oğul" diye

Kim bilir kaç asrın kış ve yazından

Toplanmış acısı, ıssız geceye

Her şey bu sesteydi, ölüm, sefalet

Hepsinden acısı sapsarı açlık

daima yanık

Bağrımızda saklı hançer ey gurbet (TANPINAR, 2020: 150)

Şiirde adı geçen Eğin, Erzincan ilinin bir ilçesi olan Kemaliye'nin eski adıdır. Anadolu halk türküleri daha çok hasret, gurbet, dert ve elem üzerine yakılan ağıtlardan oluşur. Ahmet Hamdi TANPINAR, ihtimal Eğin'de bir türkü duymuş ve bu türküden fazlaca hislenmiş olacak ki şiirine konu edinmiştir. Anladığımız kadarıyla, oğlunun arkasından ağıt yakan bir ozanın hikayesi var bu şiirde. Issız geceye toplanan acı, daha önce de belirttiğimiz üzere ölümün iki kat kederinden bahsetmektedir. Birinci keder, ölünün gidip gelmeyecek olduğu üzerine; ikinci keder ise, hüznü beraberinde getiren geceler üzerinedir. Dikkatle okunduğu zaman, bu acının tesellisi yoktur ve asırlarca sürebilmektedir. İnsan hayatı, asırlarca sürmez. Fakat bir ölünün hatırası, asırlarca sürebilir. Buradaki mübalağadan kasıt budur. Dinlediği türkünün sesinde ölümü ve sefaleti duymuştur. Tıpkı ölümden olduğu gibi, sefalet yani yoksulluk da bir çeşit hüznün vesilesidir. Yokluk ve geçim kaygısı, kişiyi yer yer ümitsizliğe düşürmektedir. Ailesinin geçimini sağlamakta güçlük çeken bir baba, evladının ve hanımının yüzüne bakamaz olur. Sefaletten kaynaklı üzüntü, tıpkı ölümden ikili keder anlayışı gibi sıradan üzüntülerin çok ötesindedir. Kısaca özetleyecek olursak, Ahmet Hamdi TANPINAR, *BÜTÜN ŞİİRLERİ* isimli kitabında, -annesinin ölümü üzerine yazdığı şiir dahil- en kederli şiir, bu şiirdir. Çünkü sefalet, iki kat üzüntü demektir. Ölüm de aynı şekilde, iki kat keder demektir. Hal böyle olunca, sefaletten bağı yanan bir babanın, oğlunu kaybetmesi basit bir hesaplama 4 kat keder manasına gelir. Bu da, Ahmet Hamdi TANPINAR'ın bütün şiirleri arasında gelmiş geçmiş en kederli şiirin bu şiir olduğuna dair kanaatimizi desteklemektedir.

Çalışmamızın başında, Ahmet Hamdi TANPINAR'a ait şiirlerin, içeriğinde üzüntü ve keder kelimelerinin ya da türevlerinin olmadığı, fakat yine de hüznün kokan şiirlerinin de var olduğundan bahsetmiştik. Son olarak alıntılatacağımız *HATIRLAMA* isimli şiirde,

ilgili bahsin en güzel örneğini sunmak istiyoruz. Şiir, yarin özlemine yazılmıştır:

Sen akşamlar kadar büyüdü, sıcak

*Rüyaların kadar sade, güzeldin
Başbaşa uzandık, günlerce Islak
Çimenlerinde yaz bahçelerinin*

*Ömrün gecesinde sükun, aydınlık
Boşanan bir seldi avuçlarından
Bir masal meyvası gibi paylaştık*

Mehtabı kırılmış dal uçlarından

(TANPINAR, 2020: 41)

Sonuç

Ahmet Hamdi TANPINAR, edebiyat sahasına yaptığı katkılar dolayısıyla, Türk Edebiyat Tarihinin en müstesna şahsiyetlerinden biridir. Yalnızca bir edebiyatçı değil, aynı zamanda bir ilim adamı olması sebebiyle, edebiyatın hem coşkulu tarafını, hem de ilmi boyutunu bizlere sunmuştur. Roman, hikaye, deneme, araştırma-inceleme gibi edebiyatın çeşitli sahalarında hatırı sayılır eserler verse de, biz Ahmet Hamdi TANPINAR'ı daha çok Şair kimliğiyle tanıyoruz. Diğer eserler arasında en az ürününü verdiği edebiyat sahası, şiiirdir. Ancak 100'ü bulan şiiirlerinin her biri, apayrı birer değere ve öneme sahiptir.

Çalışmamızın başında, konuya dair kapsamlı bir özet sunulmuştur. Hemen ardından, çalışmanın öznesi olan Ahmet Hamdi TANPINAR'ın kısaca hayatına, edebi kişiliğine ve eserlerine değinilmiştir. Hemen ardından, çalışmamızın ana teması olan *üzüntü* ve *keder* kavramları, Güncel Türkçe Sözlük referansıya ayrıntılı bir şekilde açıklanmaya çalışılmıştır. Ardından Ahmet Hamdi TANPINAR'ın, konuya dair şiiirleri tek tek incelenmiş ve çalışmada görüleceği üzere, çeşitli başlıklar altında incelenmiştir.

Yaptığımız alıntılarda, şiiirlerin kelime düzenine sadık kalınmış, yapılan yorumlarda olabildiğince objektif kalınmaya ve konunun fazla dışına çıkmamaya gayret edilmiştir. Her ne kadar Ahmet Hamdi TANPINAR'ın şiiirleri pek çok açıdan, zaman içerisinde çeşitli araştırmacılar tarafından incelenmişse de, *üzüntü* ve *keder kavramları* bağlamında işlenmediği görülmüş ve oluşan bu boşluk, elden geldiğince doldurulmaya çalışılmıştır. Bunu yaparken, Ahmet Hamdi TANPINAR'ın bütün şiiirlerinin bir araya getirildiği Dergah Yayınları'ndan çıkan *BÜTÜN ŞİİRLERİ* kitabını çalışmamızın ana kaynağı olarak seçtiğimizi belirtmek isteriz. Gayret bizden, tevfiik Allah'tan.

Kaynakça

- Akün Ömer Faruk, “Ahmet Hamdi Tanpınar”, İstanbul 1963.
- Alptekin Turan, Ahmet Hamdi Tanpınar: Bir Kültür Bir İnsan, İstanbul 2001.
- Cumalı Necati, “Tanpınar’ın Şiirleri”, Varlık Dergisi, sayı 548, İstanbul 1961.
- Emil Birol, “Ahmet Hamdi Tanpınar”, İstanbul 1962.
- Güncel Türkçe Sözlük ve Yazım Kılavuzu, "üzüntü ve keder" maddeleri, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2007.
- Kaplan Mehmet, *Tanpınar’ın Şiir Dünyası*, İstanbul 1963.
- Okay Orhan, *Bir Hülya Adamının Romanı: Ahmet Hamdi Tanpınar*, İstanbul 2010.
- Tanpınar Ahmet Hamdi, Bütün Şiirleri, Dergah Yayınları, İstanbul 2020.
- Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi “TANPINAR, Ahmet Hamdi” maddesi, 39. Cilt, İstanbul 2010.
- Ülken Hilmi Ziya, “*Düşünür Bir Şairin Edebiyat Tarihi*”, Yeni İnsan Dergisi, sayı 66, İstanbul 1968.

مفهوم الحزن والهم في أشعار أحمد حمدي تانينار

مدرس دكتور حازم محمد حسين حسن

جامعة بغداد / كلية اللغات / قسم اللغة التركية

العراق – بغداد ٢٠٢١

ملخص

يعتبر أحمد حمدي تانينار، أحد أنجح الكتاب الأتراك في القرن العشرين، ترك بصماته بلا شك خلال العصر الذي عاش فيه. كتب الكثير من الأعمال في العديد من المجالات الأدبية مثل الشعر والرواية والقصة القصيرة والمقالة والتحليل. على الرغم من أنه أنتج أعمالاً في العديد من المجالات ، إلا أننا نعرفه في الغالب كشاعر. ارتأينا ان يكون بحثنا عن مفهوم الحزن والأسى ، وهو الموضوع الرئيسي لدراستنا ، والذي يعكس طبيعة المجتمع التركي ، والسبب في ذلك بلا شك أن هناك حالات كثيرة من الألم والحزن في التاريخ التركي ، حيث عانى الأتراك من الاضطهاد والألم منذ استيطانهم في آسيا الوسطى . تسبب هذا التراكم في جروح عميقة في طبيعتها، ونتيجة لذلك ، كثيراً ما استخدم الشاعر الحزن والأسى في نصوصه الأدبية . حيث نلاحظ ايضاً ان أحمد حمدي تانينار هو شاعر وباحث في تاريخ الأدب . حيث إن الشاعر الذي يعرف تاريخه جيداً سيشهد الكثير من الحزن والأسى ، وسيشمل بلا شك هذين المفهومين في أعماله بشكل مكثف للغاية ، ويذكر أنه قدم اعمالاً قليلة في هذا المجال بسبب دقته في شعر. يعتبر أحمد حمدي تانينار، أحد الأسماء الرائدة في علم النفس ، لهذا نرى ان الشاعر يتعامل مع فهم الحزن والأسى بشكل رائع في اشعاره ، ويظهر جلياً في نتاجاته علم النفس البشري.

كلمات مفتاحية : حزن ، القدر ، حداد ، اكتئاب ، أحمد حمدي تانينار ، عاطفة ، علم نفس ، سيكولوجية الحزن ، شعر ، شاعر ، إدراك الحزن.